

**Міністерство освіти і науки України
Маріупольський державний університет
Кафедра педагогіки та освіти**

**ОСВІТНІЙ МЕНЕДЖМЕНТ:
ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА**

Випуск 8

Маріуполь – 2020

ББК 74.04к2
УДК 371.014.5(477)(06)

Освітній менеджмент: теорія і практика : зб. наук. праць / за заг. ред. Л.В. Задорожної-Княгницької. Маріуполь: МДУ, 2020. 148 с.

Члени редколегії:

Задорожна-Княгницька Л.В., докторка педагогічних наук, професорка, завідувачка кафедри педагогіки та освіти Маріупольський державний університет

Восвутко Н.Ю., кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри педагогіки та освіти Маріупольський державний університет

Мойсеєнко Р. М., кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри педагогіки та освіти Маріупольський державний університет

Нетребя М. М., кандидатка філологічних наук, доцентка кафедри педагогіки та освіти Маріупольський державний університет

Тимофєєва І.Б. кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри педагогіки та освіти Маріупольський державний університет

Рецензенти:

Голюк О.А. – кандидатка педагогічних наук, доцентка, Вінницький державний педагогічний університет імені М. Коцюбинського.

Зайцева О.М. – кандидатка педагогічних наук, доцентка, Глухівський національний університет імені Олександра Довженка.

Рекомендовано до друку вченою радою факультету іноземних мов
Маріупольського державного університету
(протокол № 3 від 22 жовтня 2020 року)

підвищити як ефективність діяльності кожного учасника педагогічного процесу, так і ефективність діяльності закладу освіти в цілому. На підставі даних моніторингу стає можливим здійснення корекції діяльності тих чи інших ланок функціонування освітньої системи, підвищення майстерності педагогів.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у дослідженні проблеми вдосконалення технологій моніторингу якості освітнього процесу.

Література

1. Єльнікова Г. В. Наукові основи розвитку управління загальною середньою освітою в регіоні: монографія. Київ: ДАККО, 1999. 303 с.
2. Єльнікова Г. В. Основи адаптивного управління: курс лекцій. Київ. ЦППО АПН України, 2003. 133 с.
3. Зінькова Г. Р. Моніторинг якості освіти в системі управління школою. *Управління школою*. 2016. № 7–9. С. 41–43.
4. Лукіна Т. Моніторинг якості освіти: теорія і практика. Київ: Шкільний світ, 2006. 128 с.
5. Моніторинг навчальної діяльності: навчальний посібник. / Д.М. Бодненко, О.Б. Жильцов, О.Л. Лещинський, Н.П. Мазур. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2014. 276 с.
6. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року: Указ Президента України від 25 черв. 2013 р. № 344/2013: URL <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/344/2013> (дата звернення: 19.09.2020)
7. Нуждин В. Н. Проблемы управления качеством высшего образования. URL: <http://tqm.stankin.ru/arch/n01/04.html> (дата звернення: 19.09.2020)
8. Патрикеева О. О. Моніторингові дослідження в системі управління закладом освіти. Проблеми якості освіти: теоретичні і практичні аспекти: матеріали методолог. семінару. Київ. 2007. С. 154-159
9. Про Національну доктрину розвитку освіти: Указ Президента України від 17 квіт. 2002 р. №347. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/347/2002> (дата звернення: 18.09.2020)
10. Про освіту: Закон України від 05 серп. 2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 18.09.2020)
11. Темненков В. В. Теоретичні засади, цілі та завдання моніторингу якості освіти. URL: http://www.zippo.net.ua/index.php?page_id=197 (дата звернення: 20.09.2020)
12. Шлейхер А. Найкращий клас у світі: як створити освітню систему 21-го століття. / пер. з англ. В. Біленького. Львів: Літопис, 2018. 296 с.

УДК 37.072 (045)

**Воєвутко Н.Ю.,
Шувалова О.Ю.**

МЕТОДИЧНА РОБОТА ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ЯК УПРАВЛІНСЬКА ПРОБЛЕМА

Анотація. В статті досліджено й визначено зміст поняття «методична робота закладу загальної середньої освіти»; проаналізовано

сучасний зміст методичної роботи у закладі загальної середньої освіти (ЗЗСО) як управлінської проблеми; проаналізовано законодавчі акти, якими визначається та регулюється методична робота ЗЗСО.

Ключові слова: *методична робота ЗЗСО; зміст методичної роботи ЗЗСО; управління ЗЗСО.*

Постановка проблеми. В умовах реформування системи загальної середньої освіти в Україні виникла потреба зміни підходів до організації науково-методичного супроводу професійної діяльності вчителя, забезпечення оптимальних умов для його професійного й особистісного розвитку. Це зумовлює потребу формування нових основоположних підходів, бачень щодо супроводження праці педагогічних працівників, розвитку їхнього освітнього потенціалу, визначення змісту та структурних компонентів методичної роботи, застосування оптимальних форм її організації з метою досягнення спрогнозованого результату.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У педагогічній літературі накопичено чималий досвід організації та управління методичною роботою в школі. Існують і системні дослідження, і опис окремих аспектів діяльності з досвіду роботи. Кожен навчальний заклад обирає, а точніше, створює особисту систему науково-методичної роботи, орієнтуючись як на наукові дослідження, так і на досвід колег [3, с. 79].

Питання організації методичної та науково-методичної роботи досліджували Є. Бачинська, С. Гончарова, Т. Десятов, І. Жерносек, О. Зайцева, І. Зязюн, А. Кузьмінський, С. Мартиненко, Л. Майданюк, Н. Нічкало, І. Підласий, М. Поташник, І. Смагін, М. Фіцула, Л. Хоружа тощо. Ними проаналізовані та описані особливості підвищення кваліфікації, педагогічної майстерності, компетентності вчителів; запропоновані приклади надання практичної допомоги з методики навчання та виховання; акцентовано на взаємозв'язку науки та практики, безперервності підвищення кваліфікації вчителів тощо.

Під методичною роботою розуміють цілісну, засновану на досягненнях науки, передового досвіду і конкретному аналізі утруднень учителів, систему взаємозалежних мір, дій і заходів, спрямованих на всебічне підвищення професійної майстерності кожного вчителя й вихователя, на узагальнення і розвиток творчого потенціалу педагогічного колективу в цілому, а в остаточному підсумку – на досягнення оптимальних результатів освіти, виховання [6, с.53].

С. Гончарова під науково-методичною діяльністю розуміє специфічний тип освітньої діяльності, змістом якої є системна єдність створення методу, його апробації, впровадження методу (одержання методик), застосування методик [2, с. 93].

Є. Бачинська наголошує, що в організації методичної роботи важливо врахувати, що в сучасних умовах в навчальному закладі можуть створитися такі об'єктивні ситуації: по-перше, усі вчителі закладу загальної середньої освіти мають різні професійні інтереси та неоднакові професійні запити; по-

друге, професійні інтереси групи вчителів можуть бути спорідненими. У таких випадках можуть створюватися цільові динамічні групи вчителів. Наприклад, п'ять учителів різних предметів усвідомили, що потрібно зрозуміти сутність та навчитися впроваджувати технологію розвитку критичного мислення в навчанні учнів, три вчителі зрозуміли, що потребують підготовки до впровадження технології перевернутого навчання, два – бажають засвоїти зміст та особливості навчання учнів методикам вирішення конфлікту, а ще у двох – виникла потреба впровадження технології формування культури здоров'я; третє, професійний інтерес учителя – категорія не стала, а динамічна, тож постійно змінюється, розвивається, уточнюється. Отже, методичну роботу в закладах загальної середньої освіти потрібно розглядати як особистісно зорієнтовану, адаптивну й мобільну, гнучку, таку, що своєчасно реагує на запити всіх педагогічних працівників та задовольняє їх [1].

Однак, дослідження методичної роботи закладу загальної середньої освіти як управлінської проблеми, є фрагментарним, це й обумовило звернення до теми нашого дослідження. А тому, предметом дослідження є методична робота закладу загальної середньої освіти. **Метою** визначаємо – дослідження й визначення змісту методичної роботи закладу загальної середньої освіти як управлінської проблеми.

Виклад основного матеріалу дослідження. На думку Л. Майданюк, сучасні цілі освіти зумовлюють необхідність осмислення не просто методичної (спрямованої на вдосконалення різних методик), а науково-методичної роботи. Ці поняття суттєво відрізняються. Науково-методична робота спрямовується не лише на вдосконалення методик навчання та виховання, якими вже володіють учителі, а на супровід інновацій, створення нового освітнього контексту, в якому вчителі та діти є партнерами у пізнавальній діяльності, а зміст освіти стає рушієм особистісного розвитку дитини. Отже, сучасна методична робота за своєю сутністю, змістом є науково-методичною, оскільки на основі взаємодії науки та практики забезпечує безперервний професійний розвиток педагогічних і управлінських кадрів, а також створює передумови щодо супроводу освітніх практик та інновацій, застосовуючи такі наукові методи, як узагальнення, аналіз, порівняння тощо [4, с. 78-79].

Вслід за Л. Майданюк, І. Смагін вважає, що широко вживане на рівні підзаконних актів системи освіти поняття «науково-методична робота» у масовій педагогічній практиці варто розуміти як методичну роботу на науковому підґрунті. В окремих випадках цим поняттям можна визначати науково-експериментальну і науково-дослідну діяльність педагогів у межах регіональних чи всеукраїнських експериментів та роботу над дисертаціями за паспортом спеціальності 13.00.02 – Теорія та методика навчання [10, с. 55].

О. Зайцева і В. Козлова стверджують, що система науково-методичної роботи закладу загальної середньої освіти покликана задовольнити потреби педагогічних колективів у їх розвитку й оновленні, а також інтереси кожного педагога у постійному підвищенні фахового рівня відповідно до кон'юнктури ринку педагогічної праці. Це водночас є засобом соціального захисту й

забезпечення потреби у висококваліфікованих конкурентоспроможних кадрах [3].

Є. Бачинська, досліджуючи єдину методичну тему (проблему), яка є основою для формування структури методичної роботи, її змісту та форм роботи з педагогічними працівниками, з'ясувала, що основне призначення (місія) шкільної методичної роботи полягає у створенні злагодженої системи роботи над єдиною методичною темою (проблемою) школи із врахуванням особливостей кожного вчителя, загальних тенденцій розвитку суспільства, інновацій в освіті та нормативних документів. І, відповідно, методична робота, полягає в навчанні вчителів нового змісту, сучасних технологій і сприяння їх упровадженню в педагогічну практику. Дослідниця також відзначає, що для організації методичної роботи, надання адресної допомоги нині в закладах загальної середньої освіти розроблено діагностичні картки, анкети, опитувальники. Передбачено також, що вчителі визначають основні утруднення і проблеми, у вирішенні яких вони потребують методичної допомоги, та власні педагогічні досягнення, які можуть запропонувати колегам. Є. Бачинська підсумовує, що концептуальною основою, провідною ідеєю організації шкільної (в закладах загальної середньої освіти) методичної роботи має стати така: в основі методичного супроводу педагогічного працівника має бути професійний інтерес кожного вчителя, який виявляється на основі особистого професійного запиту [1].

С. Мартиненко і Л. Хоружа методичною роботою називають таку, що сприяє поліпшенню фахової підготовки педагогічних кадрів у школах, спонукає кожного вчителя до підвищення свого фахового рівня; сприяє взаємному збагаченню членів педагогічного колективу педагогічними знахідками, дає змогу молодим учителям вчитися педагогічній майстерності у старших і досвідченіших колег, забезпечує підтримання в педагогічному колективі духу творчості, прагнення до пошуку [5, с.12].

До змісту методичної роботи дослідниці відносять:

- поглиблення філософсько-педагогічних знань, які спрямовані на відродження і розвиток національної освіти в Україні, вивчення педагогічної теорії і методики навчання і виховання, психології, етики, естетики, поглиблення науково-теоретичної підготовки з предмету і методики його викладання з урахуванням вимог Закону «Про мови» в Україні;
- вивчення діалектики і принципів розвитку української національної школи. Збагачення педагогічних кадрів надбаннями української педагогіки, науки, культури. Вивчення теорії досягнень науки з питань викладання предметів, володіння сучасними науковими методами. Глибоке вивчення і практична реалізація оновлених програм і підручників, розуміння їх особливостей і виконання з позицій формування національної школи;
- освоєння методики викладання додаткових предметів. Випереджаючий розгляд питань методики вивчення складних розділів навчальних програм з демонструванням відкритих уроків, застосуванням наочних посібників, ТЗН, дидактичних матеріалів;
- освоєння і практичне застосування теоретичних положень загальної

дидактики, методики і принципів активізації навчальної діяльності учнів і формування у них наукового світогляду, виходячи з вимог етнопедагогіки;

- систематичне інформування про нові методичні рекомендації, публікації по змісту і методиці навчально-виховної роботи, глибоке вивчення відповідних державних нормативних документів;

- впровадження досягнень етнопедагогіки, психології і окремих методик та впровадження в діяльність педагогічних колективів зразків національної культури і традицій.

Завданнями методичної роботи, на думку С. Мартиненко і Л. Хоружої, є: підвищення наукового рівня вчителя через підготовку вчителя до засвоєння ним змісту нових програм і технологій їх реалізації; постійне ознайомлення з досягненнями психолого-педагогічних дисциплін і методик викладання; вивчення і втілення у шкільну практику передового педагогічного досвіду, творче використання перевірених рекомендацій: збагачення новими, прогресивними і досконалими методами і засобами навчання; постійне вдосконалення навичок самостійної роботи вчителя, надання йому кваліфікаційної допомоги як у питаннях теорії, так і в практичній діяльності, у підвищенні результативності його педагогічної праці [5, с.16].

Методична робота закладу загальної середньої освіти визначається та регулюється законодавчими актами, а саме: Законами України, концепціями, постановами Кабінету Міністрів України, Наказами та Листами МОН України, обласних управлінь освіти.

Закон України «Про освіту» (2020) регулює управління науковим і методичним забезпеченням системи загальної середньої освіти (Ст. 75). А саме:

По-перше. Наукове і методичне забезпечення освіти здійснюють центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки, Національна академія наук України, національні галузеві академії наук України, органи із забезпечення якості освіти, центральні органи виконавчої влади, яким підпорядковані заклади освіти, академічні, галузеві науково-дослідні інститути, заклади освіти, інші науково-методичні та методичні установи у взаємодії з відповідними підприємствами, творчими спілками, асоціаціями, товариствами, громадськими об'єднаннями, у тому числі фаховими організаціями (професійними асоціаціями), об'єднаннями роботодавців, незалежними установами оцінювання та забезпечення якості освіти, які можуть: 1) розробляти пропозиції про засади освітньої політики, прогнози, інформаційно-аналітичні матеріали, рекомендації щодо гуманітарного розвитку держави та вдосконалення освітньої сфери; 2) брати участь у науково-методичному забезпеченні оцінювання і моніторингу якості освіти, зокрема за міжнародними програмами; 3) здійснювати соціологічні дослідження суспільного сприйняття освітньої політики; 4) організовувати видання підручників (посібників), у тому числі електронних; 5) реалізовувати інші функції, передбачені законодавством та їх установчими документами.

По-друге. Національна академія педагогічних наук України є самоврядною науковою організацією у сфері освіти, заснованою на державній

власності, яка: 1) здійснює фундаментальні і прикладні наукові дослідження та інноваційні розробки у сфері освіти, педагогіки та психології, бере участь у створенні наукових основ розвитку освіти з урахуванням науково-технічного та соціально-економічного прогресу суспільства, національно-культурних традицій, а також світових тенденцій розвитку та досвіду іноземних країн; 2) надає наукову, методичну, консультативну підтримку відповідним органам державної влади з метою виконання завдань, визначених державними пріоритетами у сфері освіти; 3) залучається до проведення незалежної наукової експертизи; 4) бере участь у розробленні методів навчання, стандартів освіти, типових освітніх програм, підручників; 5) здійснює розроблення та експериментальну перевірку інноваційних моделей освіти; 6) провадить організаційні, координаційні та науково-методичні заходи щодо забезпечення практичної психології в освіті та соціальної педагогіки; 7) здійснює психологічну експертизу стандартів освіти, типових освітніх програм, підручників, методичних матеріалів тощо; 8) провадить освітню діяльність з підготовки і підвищення кваліфікації керівних, педагогічних і науково-педагогічних працівників освіти, пов'язану із здійсненням освітньої політики; 9) здійснює іншу діяльність, пов'язану з науковим та методичним забезпеченням освіти, визначену законодавством та установчими документами Національної академії педагогічних наук України [7].

В структурі методичної діяльності ЗЗСО запроваджено новації, закріплені Законом «Про повну загальну середню освіту» (2020): започаткування педагогічної інтернатури, сертифікація педагогічних працівників.

Запровадження педагогічної інтернатури, під якою розуміється система заходів, спрямованих на підтримку педагогічного працівника закладу освіти, призначеного на посаду вперше, у провадженні ним педагогічної діяльності та набутті (вдосконаленні) його фахової майстерності. Педагогічна інтернатура має передбачати заходи, що забезпечать здобуття та/або вдосконалення професійних компетентностей і педагогічної майстерності протягом першого року професійної діяльності педагогічного працівника, зокрема: супровід та підтримка у педагогічній діяльності з боку досвідченого педагогічного працівника (педагога-наставника); різні форми професійного розвитку (відвідування навчальних занять, опрацювання відповідної літератури тощо). Протягом першого року роботи повинні пройти педагогічну інтернатуру особи, які приймаються на посаду педагогічного працівника та не мають досвіду педагогічної діяльності. Педагогічна інтернатура організовується відповідно до наказу керівника закладу освіти, що видається в день призначення особи на посаду педагогічного працівника. Положення про педагогічну інтернатуру затверджується центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки (Ст. 23) [8].

Закон «Про повну загальну середню освіту» (2020) передбачає сертифікацію педагогічних працівників (Ст. 49). Сертифікація здійснюється з метою виявлення та заохочення педагогічних працівників з високим рівнем педагогічної майстерності, які володіють методиками компетентнісного

навчання і новими освітніми технологіями та сприяють їх поширенню. Сертифікація передбачає експертне оцінювання професійних компетентностей учасників сертифікації шляхом вивчення практичного досвіду їхньої роботи; самооцінювання учасником сертифікації власної педагогічної майстерності; оцінювання фахових знань та умінь учасників сертифікації шляхом їх незалежного тестування. Педагогічні працівники, які отримали сертифікат: отримують щомісячну доплату в розмірі 20 відсотків посадового окладу (ставки заробітної плати) пропорційно до обсягу педагогічного навантаження протягом строку дії сертифіката (крім педагогічних працівників, стосовно яких встановлено факт порушення академічної доброчесності); впроваджують і поширюють методики компетентнісного навчання та нові освітні технології, надають професійну підтримку та допомогу педагогічним працівникам (здійснюють супервізію); можуть бути залучені до процедур і заходів, пов'язаних із забезпеченням якості освіти та впровадженням інновацій, педагогічних новацій і технологій у системі освіти. Успішне проходження сертифікації зараховується як проходження атестації педагогічним працівником, а також є підставою для присвоєння йому відповідної кваліфікаційної категорії та/або педагогічного звання [8].

Важливою подією управлінського аспекту науково-методичного супроводу вчителів стало започаткування центрів професійного розвитку педагогічних працівників, діяльність яких унормована Листом МОН України № 1/9-466 від 21.08.2020 та Положенням «Про центри професійного розвитку педагогічних працівників» [9]. Згідно з Положенням основними завданнями центрів є сприяння професійному розвитку педагогічних працівників, забезпечення їхньої психологічної підтримки та консультування із широкого кола питань, пов'язаних з освітнім процесом. Центри мають узагальнювати та поширювати інформацію про можливості професійного розвитку освітян: програми підвищення кваліфікації, вебресурси та інші інструменти, що можуть стати у нагоді для їхнього професійного зростання. Вони мають також координувати діяльність професійних спільнот педагогів і надавати психологічну підтримку педпрацівникам.

Центри орієнтовані на консультування, зокрема, за такими напрямками: планування та визначення траєкторії професійного розвитку; проведення супервізії; впровадження компетентнісного, особистісно орієнтованого, діяльнісного та інклюзивного підходів у навчанні; застосування нових освітніх технологій; організація освітнього процесу за різними формами, зокрема з використанням технологій дистанційного навчання.

Висновки. Отже, методичну роботу у закладі загальної середньої освіти потрібно розглядати як особистісно зорієнтовану, адаптивну, мобільну й гнучку систему, що своєчасно реагує на запити всіх педагогічних працівників та задовольняє їх науково-педагогічну діяльність, регулюється законодавчими актами та спрямована на супровід освітніх практик на науковому підґрунті. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у висвітленні змісту методичної роботи з зарубіжної літератури в основній школі.

Література

1. Бачинська Є.М. Вектори змін методичної роботи в закладах загальної середньої освіти в контексті реформування освіти в Україні. *Народна освіта*. №2 (41). 2020. https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=5086 URL: (Дата звернення: 29.07.2020)
2. Гончарова С. Ж. Методическая деятельность: сущность, проблемы, организация. Новокузнецк : ИПК, 1999. 72 с.
3. Зайцева О., Козлова В. Організаційно-педагогічні умови ефективності управління науково-методичною роботою в закладах загальної середньої освіти. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка Педагогічні науки. Pedagogical Sciences*. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/595870.pdf> (Дата звернення: 21.01.2020)
4. Майданюк Л. П. Методична робота в закладі загальної середньої освіти: від форм організації до пріоритетів. *Матеріали наукової конференції професорсько-викладацького складу, наукових працівників і здобувачів наукового ступеня за підсумками науково-дослідної роботи за період 2017-2018 рр. (16-17 травня 2019)*. URL: <http://jpvs.donnu.edu.ua/article/view/7225> (Дата звернення: 21.01.2020)
5. Мартиненко С.М., Хоружа Л.Л. Лекції із загальної педагогіки: Навч. посібн. 5-е видання. Київ: КМПУ імені Б.Д. Грінченка, 2008. 176 с.
6. Методична робота в школі: теоретичні засади; система роботи; досвід / Укл. Григораш В. В. Харків : Основа, 2009. 304 с.
7. Про освіту: Закон України (редакція від 24.06.2020). *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (Дата звернення: 29.07.2020)
8. Про повну загальну середню освіту: Закон України (редакція від 01.08.2020) № 463- IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (Дата звернення: 11.08.2020)
9. Про центри професійного розвитку педагогічних працівників: Лист МОН України № 1/9-466 від 21.08.2020. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-centri-profesijnogo-rozvitku-pedagogichnih-pracivnikov> (Дата звернення: 11.09.2020)
10. Смагін І. Нормативний та педагогічний зміст поняття «науково-методична робота» в системі загальної середньої освіти. *Вісник Житомирського державного університету. Вип. 66. Пед. науки*. С. 52-55. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/9278/1/11s.pdf> (Дата звернення: 21.01.2020).

УДК 37.014.15

Задорожна-Кнгницька Л.В.,
Батіна Я.С.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ ПРОТИДІЇ НАСИЛЬСТВУ У ЗАКЛАДІ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Постановка проблеми. Заклад загальної середньої освіти є одним з найважливіших інститутів соціалізації особистості, формування її моральних та